

Tunturialueen luontotyytit ennallistamis- suunnitelmassa

Hanna-Leena Keskinen, YM

Ennallistamissuunnitelman luontotyyppitavoitteet

Ennallistamisasetuksen luontotyyppitavoitteet jakautuvat kolmeen osaan:

1. Luontotyyppien tilan parantamiseen ("ei hyvässä" tilassa olevan pinta-ala)
 2. Pinta-alan palauttamiseen (jos luontotyyppin nykyinen pinta-ala ei ole riittävä)
 3. Heikentymisen estämiseen
- Ennallistamisasetuksessa luontotyyppit jaetaan kuuteen eri ryhmään. Tässä esityksessä tarkastellaan luontotyyppejä useammasta ennallistamissuunnitelman luontotyyppiryhmästä: alpiinisen alueen luontotyyppit sekä boreaalisen alueen tunturiluontotyyppit.
 - Esityksen luontotyyppejä yhdistävä tekijä on sijoittuminen tunturialueelle ja saamelaisten kotiseutualueelle. Ennallistamissuunnitelman laatimista koskee saamelaiskäräjälain ([974/1995](#)) 9 § yhteistoiminta- ja neuvottelovelvoite.

Ennallistamissuunnitelman teemaryhmä 1, tehtävänanto pienryhmille

1. Luontotyyppien pinta-alan palauttaminen

- Tarkastella ja ehdottaa luontotyyppien suotuisan viitealan (FRA) pinta-ala-arvot
- Ehdottaa tavoitteet luontotyyppien pinta-alan lisäämiseksi ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi

2. Luontotyyppien tilan parantaminen

- Ehdottaa määrälliset tavoitteet ja toimenpiteet luontotyyppien ei-hyvässä tilassa olevan pinta-alan parantamiseksi sekä heikentymisen estämiseksi

3. Tietopuutteiden paikkaaminen ja seuranta

- Ehdottaa toimenpiteitä luontotyyppien tuntemattomassa tilassa olevan pinta-alan selvittämiseksi ja seurannan järjestämiseksi

4. Ehdotettujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi

- Arvioida ehdotettujen toimenpiteiden kustannuksia ja ympäristövaikutuksia (SOVA)

Valmistelu

- Tunturiluontotyyppien tarkasteluun ei muodostettu omaa pienryhmäänsä
- Pinta-alatiedot ja kansallisten biodiversiteettisitoumusten valmistelussa tunnistetut toimenpiteet kokosi Hanna-Leena Keskinen (YM)
- Biodiversiteettisitoumusten toimenpiteitä kommentoivat Tapani Sirviö (MMM), Lotta Manninen (YM) ja tietopuutteiden ja seurannan osalta Anna Tammilehto (MH)
- Kosteikkoja ja vesistöjen luontotyyppejä koskevat huomiot tarkistivat Antti Leinonen (MMM) ja Turo Hjerppe (YM)
- Esityksestä käytiin keskustelua myös Jan Saijetsin (EU:n biodiversiteettistrategian kansallisia sitoumuksia valmistelevan ohjausryhmän jäsen Saamelaiskäräjien edustajana), Klemetti Näkkäläjärven (Saamelaisten ilmastoneuvosto, pj) ja Riku Lumiaron (Syke) kanssa.

Ryhmä 1: Kosteikot

Suojelu- taso	BG alue	Luontotyypin nimi	Nykyinen pinta-ala (CV), km2	1995 pinta- ala, km2	Ehdotettu suotuisa viite-ala (FRA), km2	Ei-hyvä pinta-ala, km2	Tuntematon pinta-ala, km2
FV+	ALP	Aapasuot	1460	1460	FRA = CV	20	0
FV=	ALP	Huurresammallähteet	0,05	0,05	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Letot	23-201	23-201	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Lähteet ja lähdesuot	2	2	FRA = CV	0	0
U2-	ALP	Palsasuot	465	465	FRA = CV	465	0
FV=	ALP	Puustoiset suot	129	129	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot	0,01	0,01	FRA = CV	0	0,01
FV=	ALP	Vaihettumissuot ja rantasuot	462	462	FRA = CV	0	0

Kosteikot, huomioita

- Luontotyytit palsasoita lukuun ottamatta suotuisalla tasolla
- Suotuisten viitealojen katsotaan vastaavan nykypinta-aloja, ei palauttamistarvetta
- Palsasoiden ei-hyvässä tilassa oleva pinta-ala johtuu ilmaston lämpenemisestä. Ilmastonmuutos *force major* – esitetäänkö toimenpiteitä?
- Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot heikosti tunnettu luontotyyppi, jonka tietopuutteiden paikkaaminen edellyttää myös määritelmän tarkentamista. Tietopuutteiden paikkaamisen priorisointi alhainen. Tilan parantamisen toimet kytkeytyvät poronhoitolain mukaisiin hoito- ja käyttösuunnitelmiin (jäljempänä esityksessä).

Ryhmä 3: Jokien, järvien sekä tulva- ja ranta-alueiden luontotyypit

Suojelu- taso	BG alue	Luontotyypin nimi	Nykyinen pinta-ala (CV), km2	1995 pinta- ala, km2	Ehdotettu suotuisa viite- ala (FRA), km2	Ei-hyvä pinta- ala, km2	Tuntemat on pinta- ala, km2
FV=	ALP	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	110	110	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Humuspitoiset järvet ja lammet	55	55	FRA = CV	0	0-27
FV=	ALP	Karut ja kirkasvetiset järvet	678	15 900	FRA = CV	0	0-329
U1 =	ALP	Kostea suurruohokasvillisuus	10	10	FRA = CV	0	9,5
FV=	ALP	Pensaskanervavarvikot	0,35	0,35	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Pikkujoet ja purot	5	5	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Tulvametsät	48	48	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Tunturijoet ja -purot	102	102	FRA = CV	0	0
FV=	BOR	Tunturijoet ja -purot	26	26	FRA = CV	0	0

Jokien, järvien sekä tulva- ja ranta-alueiden luontotyyppit, huomioita

- Kostean suurruohokasvillisuuden heikentynyt kokonaisarvio johtuu ilmastonmuutoksen aiheuttamista uhkista (sadannan ja kosteusolosuhteiden muutokset, eroosio)

Ryhmä 6: Kalliot ja dyynit

Suojelutaso	BG alue	Luontotyypin nimi	Nykyinen pinta-ala (CV), km2	1995 pinta-ala, km2	Suotuisa viite-ala (FRA), km2	Ei-hyvä pinta-ala, km2	Tuntematon pinta-ala, km2
FV=	ALP	Kalkkikalliot	0,4	0,4	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Silikaattikalliot	190	190	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Tuntureiden vyörySORAIKOT ja lohkarEIKOT	7	11	FRA = CV	0	0
FV=	BOR	Tuntureiden vyörySORAIKOT ja lohkarEIKOT	1	1	FRA = CV	0	0

- Kaikkien luontotyyppien kohdalla suotuisa viiteala vastaa nykypinta-alaa ja tunnettu pinta-ala on kokonaisuudessaan hyvässä tilassa.
- VyörySORAikkojen 1995 pinta-ala nykyistä epätarkempi arvio, ei todellista muutosta pinta-alassa.
- Esiintymien turvaaminen mahdollista Natura-vaikutusarviointien kautta, jos ajantasaiset paikkatiedot kunnossa ja todettu suojeluperusteina.

Ryhmät 2: niityt, 4: metsät, 5: nummet ja pensaikot

Suojelu- taso	BG alue	Luontotyypin nimi	Nykyinen pinta-ala (CV), km2	1995 pinta- ala, km2	Ehdotettu suotuisa viite-ala (FRA), km2	Ei-hyvä pinta- ala, km2	Tuntematon pinta-ala, km2
U1-	ALP	Tunturikankaat	5740	5404- 6523	4600	1147	0
U1-	BOR	Tunturikankaat	974	954-2077	FRA = CV	72	0
FV=	ALP	Tunturipajukot	18	120	FRA = CV	0-1	0
FV=	BOR	Tunturipajukot	2	20	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Karut tunturiniityt	204	60-210	FRA = CV	1	0
FV=	BOR	Karut tunturiniityt	0,5	2	FRA = CV	0	0
U2-	ALP	Tunturikoivikot	4590	3710	FRA = CV	1610	0
U1=	BOR	Tunturikoivikot	1820	1350	FRA = CV	462	0
U1-	ALP	Lehdot	5,1-9,2	5	FRA = CV	2,1	4,1
FV=	ALP	Luonnonmetsät	1000	1000	FRA = CV	80-120	

Metsät, niityt, nummet ja pensaikot, suotuisan viitealan tarkastelu

- 1995 pinta-alat perustuvat epätarkkoihin arvioihin. Ylä-Kauko-hankkeessa tuotettu tieto on luotettavin arvio luontotyyppien nykyisestä pinta-alasta.
- Millään luontotyypeistä ei katsota lähihistoriassa tapahtuneen merkittävää pinta-alan vähentymistä, jonka vuoksi palauttamistoimet olisivat tarpeen.
- Tunturikankaiden (ALP) osalta suotuisa viiteala on määritetty nykyistä pinta-alaa pienemmäksi. Tämä johtuu siitä, että tunturikankaiden pinta-alan lisääntyminen johtuu toisen luontodirektiivin luontotyyppin, tunturikoivikoiden, häviämisestä mittarituhojen seurauksena. Näin syntynyttä sekundääripaljakkaa ei ole perusteltua huomioida suotuisaa viitealaa määritettäessä.
- Edellisestä huolimatta tunturikoivikoille (ALP) ei esitetä nykyistä pinta-alaa suurempaa suotuisaa viitealaa, sillä niiden pinta-ala on toisilla alueilla puolestaan kasvanut.
- Tunturikankaiden ja –koivikoiden pinta-alaan vaikuttaa eri alueilla ristikkäisiä paineita. Ilmastonmuutoksen myötä tunturikankaita muuttuu tunturikoivikoiksi koivikoiden latvuspeittävyuden lisääntyessä. Toisaalta tunturikoivikoita muuttuu tunturikankaiksi, jos koivu ei pääse uusiutumaan (mittarituhot, porolaidunnus)

Metsät, niityt, nummet ja pensaikot, tilan parantaminen

Suojelutaso	BG alue	Luontotyypin nimi	Nykyinen pinta-ala (CV), km2	1995 pinta-ala, km2	Ehdotettu suotuisa viite-ala (FRA), km2	Ei-hyvä pinta-ala, km2	Tuntematon pinta-ala, km2
U1-	ALP	Tunturikankaat	5740	5404-6523	4600	1147	0
U1-	BOR	Tunturikankaat	974	954-2077	FRA = CV	72	0
FV=	ALP	Tunturipajukot	18	120	FRA = CV	0-1	0
FV=	BOR	Tunturipajukot	2	20	FRA = CV	0	0
FV=	ALP	Karut tunturiniityt	204	60-210	FRA = CV	1	0
FV=	BOR	Karut tunturiniityt	0,5	2	FRA = CV	0	0
U2-	ALP	Tunturikoivikot	4590	3710	FRA = CV	1610	0
U1=	BOR	Tunturikoivikot	1820	1350	FRA = CV	462	0
U1-	ALP	Lehdot	5,1-9,2	5	FRA = CV	2,1	4,1
FV=	ALP	Luonnonmetsät	1000	1000	FRA = CV	80-120	

Tunturikankaat, uhkat

- Kuluminen
 - Jäkäläköt lähes kaikkialla Ylä-Lapissa voimakkaasti kuluneita tai hitaasti uusiutuvia.
 - Merkittävin jäkäläköiden tilaan vaikuttava tekijä on voimakas porolaidunnus
- Ilmastonmuutos
 - Varvikoituminen, sammaloituminen, pensoittuminen ja metsänrajan nousu
 - Porolaidunnus vähentää pensoittumista ja tunturikoivun leviämistä, mutta ei vaikuta samoin havupuihin
 - Sekundääripaljakan syntyminen tunturikoivikoiden tuhoutuessa
- Boreaalaisella vyöhykkeellä matkailurakentaminen

Hyvin uudistuva jäkälikkö tunturikankaalla

Kuva: Terhi Hultamo/MH

Tunturikoivikot, uhkat

- Merkittävimmät tunturikoivikkojen tilaan vaikuttavat tekijät ovat ilmastonmuutos, porolaidunnus ja niiden yhteisvaikutukset
- Tunturikoivikot uusiutuvat Käsivarren alueella pääsääntöisesti hyvin (pl. Malla ja Saana), kun taas etenkin Kaldoaivissa, Paistunturilla ja Muotkatunturilla koivikkojen uusiutumistilanne on heikko
- Mittarituhot
 - Tunturi- ja hallamittareiden massaesiintymien ennustetaan lisääntyvät ilmaston lämmetessä
- Voimakas porolaidunnus heikentää myös tunturikoivikkojen jäkälökköjä

Tunturikoivikko, hyvin uusiutuva

Kuva: Anna Tammilehto/MH

Tunturikoivikko, ei uusiudu

Kuva: Arto Saikkonen/MH

Lehdot (ALP), uhkat

- Alpiinisiin lehtoihin kuuluvat lehtomailla sijaitsevat tunturikoivikot
- Uhkatekijät samat kuin muilla tunturikoivikoilla
- Lisäksi liian voimakas porolaidunnus aiheuttaa heinittymistä ja ruohovartisen lehtokasvillisuuden mataloitumista ja taantumista
- Tunnetuista tunturikoivulehdoista merkittävä osa sijaitsee Mallan luonnonpuistossa, jossa niiden tila on heikentynyt lähivuosina merkittävästi (ei näy vielä tämänkertaisen suojelutasoarvioinnin tuloksissa)

Luonnonmetsät (ALP)

- Alpiinisella vyöhykkeellä erinomaiseksi tai hyväksi on arvioitu 92 % pinta-alasta (SAKTI 2024), jota käytetään sellaisenaan kuvaamaan luontotyyppin tilaa alpiinisella vyöhykkeellä.
- Ei-hyvä tila: Muut kuin erinomaisessa tai hyvässä tilassa olevat luonnonmetsät ovat ei-hyvässä tilassa. Tämä voi johtua ihmistoiminnasta (esim. vanhat hakkuut) tai luontaisista syistä (esim. hyvin pieni pinta-ala).
- Matalana paineena alpiinisille luonnonmetsille on tunnistettu porolaidunnuksen vaikutus lehtipuiden uusiutumiseen ja epifyyttikäliin, luonnonmetsien tärkeimpiin rakennepiirteisiin laidunnuksella ei liene kovin suurta vaikutusta

Tilan parantamisen pinta-alatavoitteet - ennallistamisasetuksen mukainen laskennallinen jako

Luontotyyppin nimi	Kokonais- pinta-ala, km2	Ei-hyvä pinta-ala, km2	Ei-hyvä pinta-ala Natura km2	Ennallistaminen 2030 mennessä, km2 (30%)	Ennallistaminen 2040 mennessä, km2 (60%)	Ennallistaminen 2050 mennessä, km2 (90%)
Tunturikankaat ALP	5740	1147	1044	344,1	688,2	1032,3
Tunturikankaat BOR	974	72	72	21,6	43,2	64,8
Tunturikoivikot ALP	4590	1610	1364	483	966	1449
Tunturikoivikot BOR	1820	462	457	138,6	277,2	415,8
Tunturipajukot ALP	18	0,5	0,5	0,15	0,3	0,45
Lehdot ALP	5,1-9,2	2,1	2,1	0,63	1,26	1,89
Karut tunturiniityt ALP	204	1	1	0,3	0,6	0,9
Luonnonmetsät ALP	1000	100		30	60	90
	14346	3394,6	2940,6	1018,38	2036,76	3055,14

Huomioita ohjauskeinoista tilan parantamisen toimenpiteisiin liittyen

- Tunturiluontotyypit sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueella ja poronhoitoalueella.
- Pääosa pinta-alasta (siten myös heikentyneestä pinta-alasta) sijaitsee Natura-alueilla.
- Poronhoidon ohjauskeino on poronhoitolaki. Saamelaiskulttuurin (ml. poronhoito perinteisenä elinkeinona) suoja on perustuslaissa ja saamelaiskäräjälaissa.
- Porolaidunnuksen järjestämiseen vaikuttaa voimakkaasti muu alueidenkäyttö, jonka lainsäädännöllisenä ohjauskeinona on alueidenkäyttölaki ja YVA-lain mukainen YVA-menettely.
- Tunturialueilla valtio omistaa valtaosan maista, ja niitä hallinnoi Metsähallitus valtioneuvoston omistajapoliittisten linjausten mukaisesti.
- Natura-alueiden suojeluperusteiden heikentäminen kielletään luonnonsuojelulaissa, ja sen keinona on Natura-alueisiin vaikuttavien hankkeiden vaikutusarviointi. Natura-arvioinnissa (kuten myös YVA-laissa) edellytetään myös eri hankkeiden yhteisvaikutusten arviointia, mutta tämän toteuttaminen ja riittävyys arviointi on haastavaa ja nykyisellään riittämätöntä eri hankkeiden suunnitteluprosessien aikataulujen ja kumulatiivisten vaikutusten vuoksi.
- Ilmastonmuutoksen, alueidenkäytön ja porolaidunnuksen yhdessä aiheuttamiin kumulatiivisiin vaikutuksiin on haastavaa löytää juurisyihin aidosti vaikuttavia keinoja.

Sitoumustyössä tunnistetut tilan parantamisen toimenpiteet

Toimenpide	Luontotyytit, joita koskee	Tavoite	Arvio toimenpiteen riittävydestä ja tarpeellisuudesta
TP1: Parannetaan porolaidunten huomioimista maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Toteutetaan suositukset saamelaiskulttuurin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisarvioinnin kehittämiseksi.	Tunturikoivikot & tunturikankaat, lehdot + muut luontotyytit, joihin porolaidunnus vaikuttaa	Hyvän tilan saavuttaminen, heikkenemisen estäminen	Välttämätön keino kumulatiivisten vaikutusten ehkäisemiseksi. Tavoiteluontoisena kirjauksena vaikuttavuutta ei pysty arvioimaan.
TP2: Toteutetaan poronhoitolain mukaisia laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmia luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta vaikuttaviksi.	Tunturikoivikot & tunturikankaat, lehdot + muut luontotyytit, joihin porolaidunnus vaikuttaa	Hyvän tilan saavuttaminen, heikkenemisen estäminen	Vaikuttavasti toteutettuna konkreettinen ja paikallisesti kohdennettu keino. Jos HKS:lla ei ole vaikutusmahdollisuutta muuhun maankäyttöön, vaikutus heikkenee.
TP3: Toteutetaan poronhoitoa koskevat suositukset porotalouden tulevaisuustyöryhmän raportista.	Tunturikoivikot & tunturikankaat, lehdot + muut luontotyytit, joihin porolaidunnus vaikuttaa	Hyvän tilan saavuttaminen, heikkenemisen estäminen	Tarkempi tarkastelu suositusten vaikutuksesta monimuotoisuuden kannalta tarpeen.

TP1: Parannetaan porolaiduntien huomioimista maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Toteutetaan suositukset saamelaiskulttuurin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisarvioinnin kehittämiseksi.

- Muotoilu bd-sitoumuksessa: Porolaiduntien huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Alkuperäiskansojen kuuleminen maankäytön suunnittelussa (FPIC-periaate).
- Tällaisenaan esitettynä toimenpide on edelleen ennemminkin tavoite, jota ei ole mahdollista linkittää ennallistamisasetuksen määrällisiin tavoitteisiin.
- Nykylainsäädännön ja käytäntöjen puitteissa tavoite ei toteudu. Ongelma kiteytyy etenkin hankkeiden ja suunnitelmien kumulatiivisiin vaikutuksiin, joita ei riittävästi arvioida ja huomioida.
- Kirjaukseen liittyvää taustoitusta ja toimenpide-ehdotuksia:

[Askelmerkkejä saamelaiskulttuuriin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisvaltaisen arvioinnin kehittämiseksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä - Valto](#)

[Saamelaiskulttuuria koskevien vaikutusten arviointi YVA-lain mukaisessa menettelyssä](#)

[Väistämisalueita ei enää ole - uudet teolliset maankäyttöpaineet saamelaisten kotiseutualueilla](#)

[Metsätalouden vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon – tarkastelussa kumulatiiviset haitat ja päätöksentekoon osallistuminen](#)

TP1 tarkennusehdotus: Toteutetaan suositukset saamelaiskulttuurin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisarvioinnin kehittämiseksi

Ympäristöministeriön julkaisu 2024, [Askelmerkkejä saamelaiskulttuuriin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisvaltaisen arvioinnin kehittämiseksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä](#)

Suositukset:

1. Saamelaiskulttuuriin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten arviointi on puutteellista ja siihen tulisi kehittää menetelmiä.
2. Saamelaiskulttuurin tunteminen on heikkoa ja sitä tulisi vahvistaa viranomaistyön ja kumulatiivisten vaikutusten arvioinnin parantamiseksi.
3. Saamelaisten merkityksellistä osallistumista ja sen riittävää resursointia tulisi vahvistaa vaikutusten arvioinnissa, josta viranomaisten tulee kuitenkin kantaa ensisijainen vastuu.
4. Saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien tuntemista sekä kansainvälisen ihmisoikeuskehityksen seuraamista tulisi vahvistaa viranomaisissa.
5. Saamelaiskulttuurin suojaa tulisi kehittää lainsäädännössä.

TP1: meneillään olevia prosesseja

- Käynnistymässä YM:n rahoittama hanke saamelaiskulttuuriin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten arvioinnista, sisältää myös viranomaisten kouluttamista.
- Metsähallitus: pilotointi kullanhuhdonnan kumulatiivisten vaikutusten arvioinnista
- SAAMI-INDI – Ilmastomuutoksen vaikutusten seuraaminen saamelaiskulttuurille – indikaattorien kehittäminen (tarkemmin dilla seuranta ja tietopuutteet)
- Hankkeen tuloksia ovat:
 1. Indikaattorit ilmastomuutoksen vaikutusten seuraamiseksi saamelaiskulttuurille, saamelaisille, saamelaisten kotiseutualueen ympäristöön ja olosuhteisiin, porolaitumiin ja ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden arvioimiseksi
 2. Analyysi ilmastomuutoksen vaikutuksista ja etenemisestä indikaattorien avulla
 3. Esitys ilmastomuutoksen vaikutusten säännölliseksi seuraamiseksi saamelaiskulttuurille ja saamelaisten kotiseutualueen olosuhteille.

TP1 ja metsien suojelu saamelaisten kotiseutualueilla

- Saamelaiskäräjät [on esittänyt](#), että VNP:n vanhojen metsien kriteereihin lisätään erikseen kriteerit koskien saamelaisten kotiseutualueen vanhoja metsiä, ja niissä nojataan Luonnonmetsät Sápmi -työryhmän käyttämiin, saamelaisten kotiseutualueelle soveltuviin määreisiin ja kriteereihin.
- Keskustelussa Jan Saijets nosti esiin:
 - Saamelaisalueiden metsien suojelu tulisi esittää ennallistamissuunnitelmassa myös tunturiluonnon tilaa parantavana toimenpiteenä.
 - Hakkuiden aiheuttama metsäisten laidunalueiden heikkeneminen ja pirstoutuminen on keskeinen syy myös tunturialueen laidunten heikkenemiseen metsäpaliskuntien alueella.
 - Luonnonmetsät Sápmi -työryhmän kriteereillä tehtävä metsien suojelu turvaisi huomattavan osan vielä maankäytön uhkaamista porolaitumista.
 - Metsähallituksen saamelaisalueen luonnonvarasuunnitelman päätavoitteeksi tulisi ottaa saamelaisen kulttuurimaiseman suojelu ja ennallistaminen saamelaisyhteisökohtaisesti ja -lähtöisesti.

TP2: Toteutetaan poronhoitolain mukaisia laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmia luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta vaikuttaviksi

[HE MMM027:00/2024](#)

- Paliskunta laatii ja hyväksyy HKS:n 10 vuoden välein.
- HKS:ssa tulee kuvata paliskunnan porolaidunten nykytila, tärkeimmät tiedossa olevat luonnonarvot sekä keskeiset laidunten kuntoon ja tulevaan käyttöön ja laitumiin vaikuttavaan muuhun maankäyttöön liittyvät seikat ja uhkatekijät.
- Suunnitelmassa tulee asettaa laidunten kunnon turvaamiseen ja niiden kestävään käyttöön liittyvät tavoitteet sekä kuvata tavoitteiden saavuttamiseksi toteutettava vaikuttavat toimenpiteet (valittava vähintään 2 toimenpidettä annetusta listasta).
- Lapin LVV lausuu HKS:istä ennen kuin paliskunta hyväksyy ne. Valvova viranomainen on Ruokavirasto. LVV lausunnon huomioiminen on paliskunnan ja Ruokaviraston omassa harkinnassa.
- Saamelaisten ilmastoneuvosto on [lausunnossaan](#) tuonut HKS:n haasteena esiin, että HKS:illä ei ole ohjaavaa vaikutusta muuhun maankäyttöön, paliskunnilla ei ole toimivaltaa hoitaa porolaitumia (esimerkiksi poistamalla tulokaslajeja, kieltämällä porolaitumille haitallinen toiminta, korjata hakkuujätteitä). Lisäksi esitetyt toimenpiteet lisääisivät poronhoidon suoria kustannuksia, koska osa toimenpiteistä edellyttää paimennuksen lisäämistä, mahdollista väliaitojen rakentamista sekä teknologian laajempaa hyödyntämistä. → Vaikuttava toimeenpano edellyttäisi resursseja.

Porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelman toimenpiteiksi tulee valita ainakin kaksi seuraavista toimenpiteistä:

- 1) jäkälälaidunten tilan parantaminen osoittamalla talvilaidunalueet, joita ei käytetä lumettomina aikoina, sekä ohjaamalla porojen kulkua laidunalueiden välillä paimentamalla, aidoilla tai muilla mahdollisilla tavoilla;
- 2) laidunten talviaikaisen käytön minimointi teurastamalla vähintään kaksi kolmasosaa kunkin poronhoitovuoden teurasporoista viimeistään 15 päivänä marraskuuta, tai, jos käytössä on erilliset talvilaitumet, erottamalla ja teurastamalla teurasporot ennen porojen siirtämistä talvilaitumille;
- 3) kesälaidunkierroksen kehittäminen ohjaamalla lumettomina aikoina tapahtuvaa laidunnusta tavalla, joka edistää luonnon monimuotoisuutta ja torjuu pensoittumista; lisäksi tai vaihtoehtoisesti osallisuus laidunalueilla toteutettaviin, paikallisilta luontovaikutuksiltaan merkittäviin luonnon ennallistamistoimiin;
- 4) laidunalueiden yhteiskäytön lisääminen paliskuntien taikka tokkakuntien, siidojen tai muiden vastaavien porojensa yhdessä hoitavien paliskunnan poronhoitajaryhmien yhdistymisen tai yhteistyön kautta laidunalueiden monimuotoisuuden ja laidunkierroksen edistämiseksi;
- 5) paliskuntakohtaisen enimmäisporomäärän alentaminen talvilaidunten kunnon parantamiseksi siten, että määrä on vähintään seitsemän ja enintään 20 prosenttia 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua enimmäismäärää pienempi.

Huomioita laidunsuunnittelutoimista (TP2)

- MMM:n HE-luonnos tuo uutena toimenpiteenä laidunsuunnittelutoimet velvoittavaksi paliskunnille.
- Laidunsuunnitteluelvoitteen tavoitteena on säilyttää porolaidunten kantokyky, ts. estää laidunten heikkeneminen.
- Toisena keskeisenä HE:n tavoitteena on seuraamusmaksun avulla sanktioida maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa määrättyjen suurimpien sallittujen porolukujen ylitykset.
- Toimenpiteiden vaikuttavuus syntyy konkreettisesti laidunten käytön suunnitteluelvoitteella: -laidunten talviaikaista käyttöä vähennetään aikaisella teurastuksella, jäkälälaitumien tallaantumista kesäaikaan vältetään ohjaamalla jäkälälaitumet talvikäyttöön jne.
- Yleisesti voidaan arvioida, että laidunsuunnittelu tuottaisi osan ennallistamistavoite 2030 ja 2040 tavoitteista kun mm. jäkälälaidunten tila kohenee talvi- ja kesälaitumien erottamisen vuoksi.
- Luonnonvarakeskus (Luke) selvittää säännöllisin väliajoin missä kunnossa porojen laitumet ovat. Laitumet inventoidaan kymmenen vuoden välein osana porotalouden tutkimustyötä. Viimeisin inventointi tehty 2016, uuden inventoinnin tulokset saadaan 2026 inventoinnin kautta.
- Inventoinnit toimivat keskeisenä indikaationa, kun kymmenvuosittain(*) asetettavat suurimmat sallitut poroluvut päätetään. Kauden 2020-2030 suurimpien sallittujen porolukujen liitännäistoimena tuotiin käyttöön nyt HE:ssä oleva laidunsuunnitteluelvoite.
- Poronhoitolaki 21 §: ”Erityisestä syystä enimmäisporomääriä voidaan *valtioneuvoston asetuksella* muuttaa kymmenvuotiskauden kuluessa.”

TP3: Toteutetaan poronhoitoa koskevat suositukset porotalouden tulevaisuustyöryhmän loppuraportissa

- Porotaloudelle enemmän neuvotteluvoimaa

Tulevaisuustyöryhmä suosittelee esiselvitystä sopimustuotannon/tuottajaorganisaation kehittämiseksi neuvotteluvoiman parantamiseksi.

- Uusia työkaluja vaikeisiin sää- ja luonnonolosuhteisiin varautumiseen sekä poromenetysten ennaltaehkäisyyn

Porovahinkolain ja -asetuksen kehittämistarpeet; elinkeinon omat työkalut varautumiseen

- **Tukijärjestelmä riippumattomaksi tuotantomääristä**

Tulevaisuustyöryhmä esittää poronhoidon tukijärjestelmän kehittämistä. Teuras- ja eloporotuen sijasta tuki olisi tulevaisuudessa kytketty irti tuotantomäärien vaihtelusta.

- Poronhoidon kulttuurilliset merkitykset entistä vahvemmiksi

Tulevaisuustyöryhmä esittää porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain vaikuttavuuden sekä uusien tukimuotojen toimivuuden arviointia tutkimuksen kautta.

- **Yhteisiä ratkaisuja porojen elintilan turvaamiseksi ja poronhoitoalueen uhanalaisten luontotyyppien ja lajien säilyttämiseksi**

Tulevaisuustyöryhmä esittää, että tunturiluonnon suojelemiseksi selvitettäisiin yleishyödyllisen säätiön perustamista. Säätiö voisi olla uusi toimintamalli, jolla toisaalta turvataan porojen elintila, ja toisaalta ylläpidetään ja vahvistetaan tunturiluonnon monimuotoisuutta.

Suosituksia tunturiluonnon suojeluun, SAAMI-INDI & BARIMS-hanke

- Porojen kohdennetun laidunnuksen tukeminen (korvaus poronhoitajille, paimennuksen tukeminen), ehkäisemään rehevöitymistä ja männyn leviämistä tunturialueelle, myös laidunnuksen tukemista pois tunturikoivikoiden alueelta. Lisäksi droonit poronhoidon investointituen ja alv-palautuksen tukeen.
- Metsästyksen lupakiintiöiden, turismimetsästyksen ja ohjauksen uudistaminen tunturiluonnon suojelemiseksi. Metsästäjät häiritsevät poroja, ajattavat ne pois syyslaidunalueilta lisäävät laidunten kulumista.
- Tunturikasviston säilymisen edistäminen lämpenevässä ilmastossa erilaisilla toimenpiteillä, kuten tunturiin leviävien mäntyjen ja muiden puiden poistolla tai kulotuksella ja kitkeminen avotunturista, vesakoitumisen/pensoittumisen/pensittymisen ehkäiseminen porolaidunnuksella.
- Uhanalaisten kasvien kasvupaikkojen määräaikainen aitaaminen
- Tunturikoivikoiden ennallistaminen aitaamalla ja laidunkierrolla
- Kompensaatiot esim. elinkeinosta luopujille, määräaikaisesta laidunalueen menetyksestä tai laidunalueen käytettävyyden menetyksestä.
- Määräaikainen tai pysyvä poromäärien vähentäminen tai lisääminen.
- Laidunkierron kehittäminen poron ravintokasvien saatavuuden edistämiseksi ja turvaamiseksi.
- Uusien toimintatapojen ja tekniikoiden kehittäminen poronhoitotyöhön.
- Tunturiluonnon kulumisen ehkäiseminen tarpeettoman kesäaikaisen maastoliikenteen johdosta mm. neuvonnalla ja viestinnällä.
- Tunturiluonnon uhanalaisten lajien kuten kiirunan, naalin ja jääleinikin elinolosuhteiden parantaminen monipuolisilla projekteilla, aloitteilla ja viestinnällä.

Seuranta ja tietopuutteet

Toimenpide	Luontotyytit	Toimenpiteen tarkoitus	Huomioita
Heikentyneiden tunturikoivikoiden ja -kankaiden alueanalyysi kiireellisimpien kohteiden tunnistamiseksi	Tunturikankaat, tunturikoivikot, lehdot	Tilan parantamisen ja ennallistamistoimien kohdentaminen	Tuotetaan kiireellisyysanalyysi heikentyneistä alueista porolaidunten HKS:ien laatimisen tueksi. Ennallistaminen on lähinnä passiivista, tarkoittaen tietyn alueen rauhoittamista heikentävältä käytöltä kokonaan tai osittain. Lehdot Mallan luonnonpuistossa -> heikentyminen jo tunnistettu
Ylä-Lapin kaukokartoitus, toisto	Tunturikankaat, tunturikoivikot, osin tunturiniityt	Seuranta	Koivikoiden uusiutuminen, pensoittuminen (avoimet luontotyytit), jäkälikön tila (jäkäläiset luontotyytit), lumenviipymät. Toisto vähintään 10 välein.
Ilmastonmuutoksen vaikutusten seuranta	Tunturialueen luontotyytit (porolaitumet)	Seuranta	Toimeenpannaan Saami-INDI -hankkeen tuloksena syntyvä indikaattoriseuranta
Luontotyytin maastoinventoinnit	3230, 6150, 7240, 9050, osin 4080	Tietopuutteiden paikkaaminen, seuranta	Maastoinventointeja vaativat luontotyytit, joiden tilaa ja muutoksia ei Ylä-Kaukolla saada kattavasti selvitettyä. Tunturipajukoiden kaukokartoittamiseen liittyy epävarmuuksia, joten maastotarkistukset ovat tarpeen ainakin osalla kohteista.
Päiväperhosseuranta	4060, 6150	Tietopuutteiden paikkaaminen, seuranta	Luontotyyppien laatu heikkenee, kun lajisto pohjoistuu. Seuranta puuttuu.
Määritelmän selkeyttäminen	7240	Tietopuutteiden paikkaaminen, seuranta	Määritelmän selkeyttäminen vaatii maastotyötä

